

Ольга Кутова

ІНТЕГРОВАНЕ ВИКОРИСТАННЯ МИСТЕЦТВА У ПРАКТИЧНОМУ ДОСВІДІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У даній роботі досліджується актуальність інтегрованого використання мистецтва у практичному досвіді викладача вищих навчальних закладів як один із шляхів підвищення ефективності навчання. Практика роботи показала плідність інтеграції, виявила перспективи подальшого розвитку та удосконалення такого підходу до навчання. Застосування інтеграційних форм використання мистецтва у навчанні сприяє налагоджуванню взаєморозуміння і поліпшенню співпраці викладача та студентів у процесі навчання, дає можливість ширше використати потенційні можливості змісту навчального матеріалу та розвинути їх здібності.

Ключові слова: *інтеграція, мистецтво, практичний досвід викладача, педагогічна діяльність, естетика.*

Професія викладача вищої школи – одна із найбільш творчих і складних професій, в яких поєднано науку і мистецтво. Державна національна програма «Освіта. Україна ХХІ століття» одним із напрямів реформування освіти визначає підготовку нової генерації педагогів з високим загальним рівнем педагогічної культури, які б втілювали в життя основні принципи перебудови освіти. Вимоги сучасного суспільства до діяльності викладачів потребують пошуку оптимальних шляхів оновлення системи мистецько-педагогічної освіти; нового підходу до організації навчально-виховного процесу; розробки такого змісту, форм і методів навчання, розвитку умінь аналізувати сучасні тенденції розвитку мистецтва і трансформувати їх у практичній педагогічній діяльності [7, с. 211]. Головним завданням освіти є підготовка молоді до сучасного життя, тобто формування в неї необхідних компетентностей, а одним із засобів їх формування є інтеграція навчальних дисциплін, інтегративне використання мистецтва у практичному досвіді викладача вищих навчальних закладів.

Інтеграція – це не поєднання, а взаємопроникнення мистецтва у зміст предметів. Інтегровані заняття у вищих навчальних закладах – один з напрямків активних пошуків нових педагогічних рішень із метою більш ефективного й розумного впливу на студентів. Інтеграційні процеси в освіті спрямовані на реалізацію нових освітніх ідеалів – формування цілісної системи знань і вмінь особистості, розвиток їх творчих здібностей та потенційних можливостей. Завдяки інтегруючому характеру мистецтва

зростає естетичний досвід педагога як складова ціннісних відношень, його культура у вигляді системи інноваційних зрушень у професійній діяльності [2, с. 18].

Система інтегрованого використання мистецтва у навчанні студентів вищих навчальних закладів ще недостатньо опрацьована, а тому неоднозначно сприймається багатьма педагогами. Її повне теоретичне обґрунтування та запровадження у практику навчання – справа майбутнього. Але вже сьогодні є очевидним, що інтегроване використання мистецтва викладачами у навчанні як ніяке інше закладає нові умови діяльності викладачів та студентів, є діючою моделлю активізації інтелектуальної діяльності та розвиваючих прийомів навчання. Сучасна педагогічна наука вважає інтеграцію одним з головних дидактичних принципів.

Проблема використання викладачами мистецтва під час вивчення різних дисциплін є не новою, але достатньо складною та багатогранною. Питання професійного становлення викладача мистецьких дисциплін, застосування мистецтва у педагогічній діяльності, вдосконалення фахової підготовки дістали досить широке висвітлення в психолого-педагогічних дослідженнях (І. Бех, І. Зязюн, Н. Ничкало, О. Олексюк, В. Орлов, О. Отич, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Щолокова); інтегрованих курсів, зокрема художньої культури (Л. Кондратова, Л. Масол, Н. Миропольська, О. Пономарьова, О. Просіна).

Метою статті є дослідження інтегрованого використання мистецтва у практичному досвіді викладача вищих педагогічних навчальних закладів.

Мистецтво – це естетичне освоєння світу в процесі художньої творчості – особливого виду людської діяльності, яка відображає дійсність у конкретно-чуттєвих образах у відповідності з певними естетичними ідеалами; одна із форм суспільної свідомості. У сучасних умовах важливо використання художнього (світового і вітчизняного) мистецтва для розвитку особистості, розкриття епохи вивчення, вдосконалення знань з тієї чи іншої дисципліни. «Недооцінка емоційного впливу художніх творів призводить до спрощено-практичного вивчення дисциплін, що обмежує широкий спектр педагогічних завдань технологічним аналізом засобів виразності, набуттям спеціальних знань та вмій або тривіальними розмовами «навколо мистецтва», за яким часто губиться сутність його дії на внутрішній світ особистості» [3, с. 29–30].

Специфіка діяльності викладача зумовлюється злиттям педагогічного і художнього елементів. Це створює найкращі умови для розвитку мотивації студентів, творчого характеру навчальної діяльності, забезпечує сприятливий емоційний клімат навчання, дозволяє максимально використовувати у педагогічному процесі особисті якості викладача. Процес використання ними мистецьких цінностей у навчанні значно поліпшує сприйняття і опанування студентами знань із певних дисциплін. Характер художньо-педагогічної діяльності виявляється у спрямуванні художніх цінностей на збагачення духовного світу викладачів і студентів. Важливо

наголосити, що ґрунтуючись на закономірностях системи мистецтв, творча художньо-педагогічна діяльність викладача спрямовується на розвиток і саморозвиток як його так і студентів.

Таким чином, у розкритті даної проблеми суттєвого значення набувають такі вимоги до викладача вищих навчальних закладів:

- викладач повинен мати сформовану позицію в галузі теорії художнього мистецтва, розуміти специфіку його існування, шляхи розвитку;
- викладачу важливо знати проблеми історії мистецтва;
- викладач має уявляти основні етапи становлення різних видів мистецтва, розуміти загальність і різницю стильотворення в музиці, літературі, живописі, архітектурі, театральному мистецтві тощо;
- викладач має прагнути до самоосвіти в усіх сферах художньої культури, цікавитися новими явищами мистецтва і досягненнями майстрів сучасності.

Інтегративне використання мистецтва викладачами дають студентам досить широке і яскраве уявлення про світ, в якому вони живуть, про взаємозв'язок явищ і предметів, про існування різноманітного світу матеріальної і художньої культури.

Впровадження мистецтва в навчальний процес шляхом інтеграції важлива тому, що дає змогу:

- узагальнити матеріал навчальної дисципліни і художнього мистецтва навколо однієї теми;
- поповнити знання таким чином, засвоєння якого вимагає менше часу, проте породжує еквівалентні загально-навчальні уміння;
- опанувати значний за обсягом навчальний матеріал, досягти цілісності знань залучати студентів до процесу здобуття знань;
- формувати творчу особистість студента, його здібності, розвинути образне мислення.

Потреба у виникненні інтеграції мистецтва у навчальний процес вищих навчальних закладів пояснюється рядом причин.

1. Навколишній світ студентів пізнається у розмаїтті і єдності, а найчастіше навчальні дисципліни спрямовані на вивчення окремих предметів, явищ, не дають уявлення про цілісний світ, дроблячи його на розрізнені фрагменти.

2. Інтегроване використання мистецтва розвиває творчий потенціал як студентів так і педагогів, спонукає до активного пізнання, до осмислення і знаходження причинно-наслідкових зв'язків, до розвитку мислення, логіки.

3. Використання засобів мистецтва на заняттях підтримує увагу студентів на високому рівні, що дозволяє говорити про достатню ефективність занять, розкриває значні педагогічні можливості, знімає стомлюваність, перенапруження студентів за рахунок переключення на інші види діяльності, різко підвищують їх пізнавальний інтерес, служать

розвитку у студентів уваги, уваги, мислення, пам'яті.

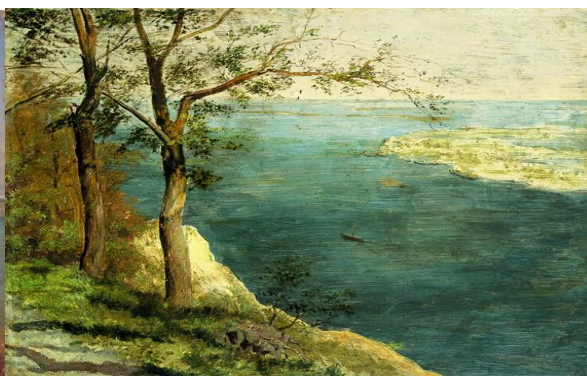
4. Інтеграція мистецтва у навчальний процес дає можливість для самореалізації, самовираження, творчості педагога, сприяє розвитку його практичного досвіду.

Інтеграція мистецтва у навчальний процес вищого навчального закладу поєднує почуття та знання як педагога, так і студента, адже це потребує глибокого осмислення і вдумливого вивчення мистецьких творів перш за все самими педагогами. Інтеграція мистецтв забезпечується сукупністю традиційних та інноваційних форм і педагогічних технологій: створення навчальних комп'ютерних інтегрованих програм-презентацій, рольова і ділова гра, засідання клубу прихильників мистецтва, конференції, дискусії, диспути, театралізовані вечори, фестивалі мистецтва, екскурсії до краєзнавчого й художнього музеїв та ін. Цілком справедливим є твердження О. Отич, яка наголошує, що використовуючи мистецтво там де є безсилою моральна проповідь, залучаючи студентів до різних видів художньо-творчої діяльності педагоги зможуть досягти сприятливого психологічного клімату у навчальному закладі; встановити стосунки співробітництва і партнерства педагогічними і студентськими колективами; стимулювати вільне творче самовиявлення студентів [4, с. 491].

Важливою умовою інтегративного використання мистецтва є максимальне включення студентів у активну діяльність, в якій комплексно задіяні всі органи чуття при сприйнятті й переробці інформації, а також два види досвіду: інтуїтивний і логічний. Логічний досвід проявляється в усвідомленому застосуванні студентами вже наявних у них знань у знайомих ситуаціях, інтуїтивний – у творчому пошуку, який ми їм пропонуємо через різноманітні завдання [5, с. 158]. В наш час викладачі будь-яких дисциплін мають володіти комп'ютерними технологіями, ввійти в соціальні мережі, знайти необхідний для заняття матеріал. Використовуючи, наприклад, мистецькі твори І. Сошенка і М. Мурашко можна використати завдання як при вивченні гуманітарних, так і фізико-математичних дисциплін.

Іван Максимович Сошенко

Микола Іванович Мурашко

1) *творчі*, спрямовані на вміння сприймати прекрасне в мистецтві, диференціювати його від потворного, наприклад: залучити студентів до характеристики історичних подій, підготовки відповідного ілюстрованого матеріалу до творчості поетів і письменників (творів музики та живопису, вивчення різних агрегатних станів речовини, умови плавання тіл тощо);

2) *аналітичні*, пов'язані з визначенням твору мистецтва як самостійної духовної цінності, позначенням художньої своєрідності добутоків цього жанру, наприклад: дати аналіз твору, що вивчається (емоційний зміст основних образів та важливі засоби художньої виразності);

3) *асоціативні*, що спонукають до виявлення емоційно-почуттєвого ставлення до твору мистецтва й до навчального матеріалу, що досліджується на його тлі, наприклад: знайти аналогічні твори інших видів мистецтв за емоційним змістом; дібрати вірші однієї тематики з різними відтінками настрою з подальшим аналізом засобів художньої виразності, які створили певний настрій (таке ж саме завдання переноситься на твори живопису, де картини однієї теми виконані в різній кольоровій гамі) тощо;

4) *комунікативні*, що зумовлюють створення емоційної атмосфери в аудиторії, наприклад: рольові ігри – перевтілення студентів у героїв твору, музикантів, художників, поетів; диспути тощо

5) *дослідницькі*, спрямовані на розробку творчих проектів [6].

Виконуючи ці завдання, студенти доходять висновку, що вибір засобів художньої виразності та їх сприйняття залежить від задуму автора, його емоційного стану і стану того, хто сприймає мистецький твір. Отже, стає зрозумілим, що ставлення викладача до явищ культурного життя, активна зацікавлена спрямованість дій та поведінки в конкретних ситуаціях потребує практичного досвіду, глибокого розуміння художньої творчості і передачі цих цінностей своїм слухачам. Варто підкреслити, що І. Зязюн писав «Це пов'язано з «архітектонікою» мистецтва, згідно якого в його специфічних рисах приховується поступ до естетичного удосконалення особистості. Коли йдеться про моральне, громадянське виховання естетичними засобами, то мається на увазі вплив образів на почуттєвий світ студентів» [1, с. 13].

Таким чином із впевненістю можна стверджувати, що інтегроване використання мистецтва викладачами вищих навчальних закладів сприяє зростанню їх практичного досвіду в роботі зі студентами. Практика роботи показала плідність інтеграції мистецтва в різні дисципліни, виявила перспективи подальшого розвитку та удосконалення такого підходу до навчання. Застосування інтеграційних форм навчання мистецтва та інших предметів сприяє налагоджуванню взаєморозуміння і поліпшенню співпраці педагога та студентів у процесі навчання, дає можливість ширше використати потенційні можливості змісту навчального матеріалу та розвинути здібності. Ідея інтегративного використання мистецтва є актуальною, оскільки з її успішною реалізацією передбачається досягнення

якісної освіти, конкурентоздатної, спроможної забезпечити кожній молодій людині самостійно досягти тієї чи іншої мети, творчо самостверджуватися в різних соціальних сферах. Інтеграція мистецтва у навчальний процес вищих навчальних закладів допоможе створити необхідні умови для інтелектуального і творчого розвитку студентів і, як наслідок, підвищить ефективність вивчення дисциплін, збагатить естетичне світосприйняття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зязюн І. А. Діалектика особистісних цінностей та смислів у розвитку особистості / І. А. Зязюн // Професійно-мистецька школа у системі національної освіти : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Київ;Чернівці : Зелена Буковина, 2008. – С. 10–13.
2. Зязюн І. А. Естетичні регулятиви педагогічної майстерності / І. А. Зязюн // Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика, перспективи розвитку : зб. наук. праць / за ред. О. А. Дубасенюк, Н. Г. Сидорчук. – Житомир : ЖДУ Ім. І. Франка, 2012. – С. 14–22.
3. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : навч. посіб. / Оксана Петрівна Рудницька. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
4. Отич О. М. Мистецтво у змісті професійно-педагогічної освіти / О. М. Отич // Професійна освіта: педагогіка і психологія : пол.-укр., укр.-пол. щорічник / за ред. Тадеуша Левицького, Іоланти Вільш, Івана Зязюна, Неллі Ничкало. – Ченстохова; Київ : ВНШ у Ченстохові, 2003. – С. 489–499.
5. Стиркіна Ю. С. Музика та іноземна мова: естетичний потенціал інтеграції / Юлія Стиркіна // Естетика і етика педагогічної дії : зб. наук. пр. / [голов. ред. І. А. Зязюн]. – Київ; Полтава, ПНПУ імені Короленка, 2014. – Вип. 6. – С. 155–167.
6. Лупашко Н. Ф. Технології інтегрованого навчання як один із шляхів підвищення ефективності уроку художня культура [Електронний ресурс] / Н. Ф. Лупашко. – Режим доступу : uploads/editor/5098/407825/sitepage_11/files/lupashko.doc
7. Саєнко Т. В. Досвід вивчення з магістрантами проблем сучасного образотворчого мистецтва [Електронний ресурс] / Т. В. Саєнко. – Режим доступу : http://mdu.edu.ua/spaw2/uploads/files/29_2.pdf